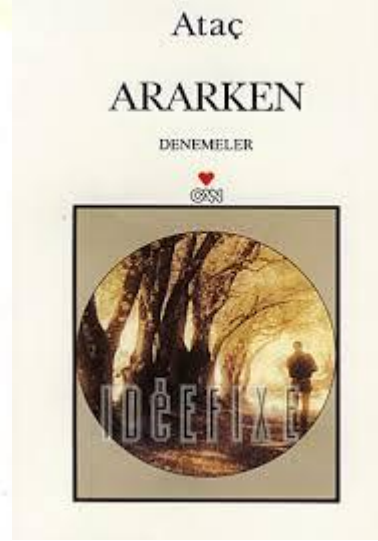
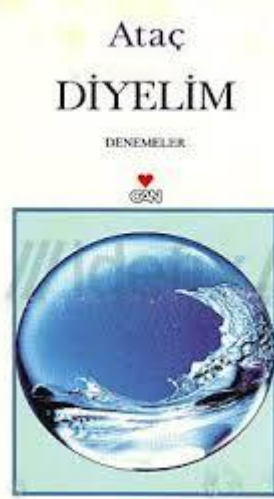

Nurullah Ataç

21 Ağustos 1898'de İstanbul Beylerbeyi'nde doğdu. 1957'de Ankara'da yaşamını yitirdi. Türk edebiyatında modern anlamda **deneme türünde ürün veren ilk yazar ve eleştirmen**. Asıl ismi Ali Nurullah Ata. Öğretmen Mehmet Ata Bey'in oğlu. İlkokuldan sonra 4 yıl Mekteb-i Sultani'de öğrenim gördü. Öğrenimini tamamlamak ve Fransızca öğrenmek için İsviçre'ye gitti. 1919'da Türkiye'ye döndü. Sınava girerek Darülfünun öğretmeni oldu. İstanbul'da Nişantaşı, Vefa, Üsküdar liseleri ile Adana Lisesi'nde Fransızca dersleri verdi. Ankara Orta Öğretim Mektebi, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu, Gazi Terbiye Enstitüsü, Ankara Atatürk Lisesi'nde de öğretmenlik yaptı. Cumhurbaşkanlığı çevirmeni oldu. Emekliye ayrılana dek bu görevi sürdürdü. Yazmaya Yahya Kemal Beyatlı'nın yönettiği Dergâh dergisinde yayınlanan şiir ve yazılarıyla başladı. Daha sonra yalnızca deneme ve eleştiri türünde ürünler verdi ve çeviriler yaptı. Eski Türk edebiyatı ile çağdaş Batı edebiyatını inceledi. Yeni bir kültür, edebiyat ve dil arayışı içinde oldu. Çoğulcu bir düşünce yapısına ulaşmak için Batı hümanizmi ve demokratikleşme sürecini sindirmek gerektiğini savundu. Türkiye'de ulusal benliği koruyan bir Batılılaşma modeli uygulanmasını önerdi. Eleştirmenin okura sezinleyemediği güzellikleri tanıtmaya çalıştı. Kendi türettiği sözcükleri, devrik tümceleri ve kendine özgü biçimiyle dili bir uygarlık sorunu olarak ele aldı. Batılılaşma, Divan şiiri, yeni şiir, eleştiri gibi çeşitli konularda, kişisel yönü ağır basan yazılarındaki kuşkucu ve cesur tavrıyla pek çok genç yazarı etkiledi.

Nurullah ATAÇ:ESERLERİ Günlerin Getirdiği (1946) Sözden Söze (1952) Karalama Defteri (1953) Ararken (1954) Diyelim (1954) Söz Arasında (1957) Okuruma Mektuplar (1958) Prospero ile Caliban (1961) Söyleşiler (1964) Günce I -II (1972) Dergilerde (1980)

Öğretici Metinler

Öğretici metinler, bilgi ve haber vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyararak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak gibi amaçlarla yazılan metinlerdir.

Öğretici Metinlerin Özellikleri

- Açıklamak, bilgi vermek, öğretmek amacıyla yazılır. • Günlük yaşantılar, tarihî olaylar ve bilimsel gerçekler ele alınır.
- Konuyla ilgili duygu ve düşünceler kısa ve kesin ifadelerle dile getirilir.
- Dil, daha çok, göndergesel işlevde kullanılır. • Söz sanatlarına, kelimelerin mecaz ve soyut anlamlarına pek yer verilmez. • Verilen bilgiler, yapılan açıklamalar örneklerle, tanımlarla pekiştirilir.
- Daha çok ansiklopedilerde, bilimsel kitaplarda ve ders kitaplarında kullanılır. • Gereksiz söz tekrarına, ses akışını bozan, söylenmesi güç sesler ve kelimelere yer verilmez.

•A. TARİHİ METİNLER •B. FELSEFİ METİNLER •C. BİLİMSEL METİNLER •D. GAZETE ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİN TÜRLERİ

1.Makale 2.Fıkra 3.Deneme 4.Eleştiri 5.Sohbet 6.Röportaj 7.Haber Yazıları

•E. KİŞİSEL HAYATI KONU ALAN METİN TÜRLERİ

1.Hatıra (Anı) 2.Gezi Yazısı (Seyahatname) 3.Biyografi (Yaşam Öyküsü) 4.Otobiyografi (Öz Yaşam Öyküsü) 5.Mektup 6.Günlük (Günce)

Deneme

Bir yazarın kendi isteğine göre seçtiği herhangi bir konuda kesin yargılara varmadan, kişisel düşüncelerini kendi kendisiyle konuşuyormuş havası taşıyan bir üslupla kaleme aldığı yazılara “deneme” denir. Deneme, yazarın gözlemlediği ya da yaşadığı olay, olgu, durum ve izlediği varlıklarla ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerinin belli bir plana bağlı kalmayarak, tamamen kendi kişisel görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü kısa metinlerdir. Deneme yazarı öne sürdüğü düşünceyi doğrulama, ispatlama, kanıtlama kaygısı taşımaz. Denemenin inandırıcılığı, ele alınan konunun içtenlikle anlatılmasından kaynaklanır.

Denemenin özellikleri şunlardır:

- Denemelerde yazar herhangi bir konudaki görüşlerini kesin kurallara varmadan, kanıtlamaya kalkmadan, okuyucuyu inanmaya zorlamadan anlatır.
- Deneme, kişinin kendi dışındaki varlıklarla herhangi bir konuda gerçek ya da hayalî olarak girdiği diyalogun ürünüdür.
- Denemeler tek bir konuyu rahat ve akıcı bir biçimde ele alan, çoğu kez yazarının kişisel bakış açısı ve deneyimini aktaran orta uzunluktaki edebî metinlerdir.
- Konuların kişisel bir anlayışla işlenmesi; çeşitli sanatçıların aynı konudaki değişik fikir, zevk ve inanışlarını yansıtması bakımından bu tür önemlidir.
- Denemeye özgü belirli bir konu yoktur. Konu özgürce seçilir.
- Her şey denemenin konusu olabilir. Yeter ki yazarın o konuda bir birikimi olsun. Ancak denemeler daha çok her devrin, her ulusun insanını ilgilendiren konularda yazılır.
- Denemelerde diğer fikir yazılarından farklı olarak aşk, dostluk, iyilik, güzellik, ahlak, sevinç, kültür, yiğitlik gibi daha çok soyut ama kalıcı ve evrensel konular işlenir.

Denemeci için konu amaç değil, araçtır; kendi fikirlerini söyleyebilmesi için birer sebep durumundadır. Denemeci, irdelemelerinde tamamen kendini, kendi bilgi ve kültür birikimini, beğeni düzeyini esas alır. Deneme yazarı eserini kaleme alırken okuyucuyu hesaba katmaz. Okuyucunun vereceği tepki konusunda herhangi bir kaygı taşımadan konusunu dilediği şekilde seçer, istediği tarzda işler. Denemeler konuların genellikle derinlemesine işlendiği yazı türleridir. Denemenin en belirgin özelliği, yazarın konuyu kendi kendine konuşuyormuş gibi kaleme almasıdır. Denemenin bu özelliği Nurullah Ataç’ın şu sözleriyle özetlenebilir: “Deneme ben’in ülkesidir. Ben demekten çekinen, her görgüsüne, her görevine ister istemez benliğinden bir parça kattığını kabul etmeyen kişi denemeciliğe özenmesin.”

Bu türün ilk ustalarından Montaigne, denemenin ilkelerini şöyle anlatmaktadır: “Herkes önüne bakar, ben içime bakarım; benim işim yalnız kendimledir. Hep kendimi gözden geçiririm, kendimi yoklarım, kendimi tadarım... Bir şey öğretmem, sadece anlatırım.” Bu bağlamda denemenin her cümlesinde yazarın kendisi vardır. Okuyucu ile yazar arasında bir duygu, düşünce ve ruh alışverişi oluşur. Esere hâkim olan unsur, insanın ta kendisidir.

Dünya Edebiyatında Deneme

Deneme türünün ilk örnekleri, daha “deneme” teriminin bile ortaya çıkmadığı eski Yunan ve Latin edebiyatlarında görülmektedir. Bunlar Epiktetos’un “Sohbetler”, Eflatun’un “Diyaloglar”, Cicero’nun “Kimi Eserleridir. Seneca’nın bazı eserlerinde de denemelere rastlanmaktadır.

Bugünkü anlamdaki denemenin kurucusu 16. yüzyıl Fransız yazarı Michel de Montaigne’dir (1533-1592). Denemenin ilk örneklerini veren Montaigne yazdığı metinlerin kişisel düşünce ve deneyimlerinin iletilmesine yönelik edebî parçalar olduğunu vurgulamak için “deneme (essai)” adını seçmiştir. Daha sonra yine çok tanınan İngiliz yazar Francis Bacon (1561-1626) ve Charles Lamb da bu türde eserler kaleme almış ve bu türü geliştirmiştir. Fransız edebiyatında Andre Gide (1869-1951) ve Alain İspanyol edebiyatında ise Miguel Dunamuno, Alman edebiyatında R. Maria Rilke gibi sanatçılar da bu türdeki eserleriyle tanınmıştır.

Türk Edebiyatında Deneme

Deneme türü, Türk edebiyatına Tanzimat’tan sonra Batı’nın etkisiyle girmiştir. Deneme önceleri “Musahabe”, “Tecrübe-i Kalemiyye (kalem tecrübesi)” gibi isimler ile anılmıştır. İlk özel gazete Tercümân-ı Ahvâl (1860)’in yayın hayatına başlamasından itibaren gazetelerde çıkan değişik yazılar, zamanla ayrı bir tür olan deneme için dil, anlatım ve yaklaşım bakımından zemin oluşturmuştur